

บทบรรณาธิการ

การพัฒนาสู่การเป็นองค์กรสีเขียว

Green Organization Development

ปัญหาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่สะสมและทวีความรุนแรงมากขึ้นในนานาประเทศ เป็นแรงผลักดันสำคัญให้เกิดการขับเคลื่อนและมุ่งเน้นการพัฒนาอย่างยั่งยืน และการพัฒนาองค์กรต่างๆ สู่การเป็นองค์กรสีเขียว มีการใช้คำว่า สีเขียว (Green) สำหรับการดำเนินการต่างๆ ที่หลากหลาย ปัจจุบัน องค์กรและหน่วยงานต่างๆ ได้ให้ความหมายขององค์กรสีเขียวที่ชัดเจนและน่าสนใจ เช่น โครงการสิ่งแวดล้อมสหประชาชาติ (United Nation on Environmental Program, UNEP)¹ ให้ความหมายของ เศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) คือ เศรษฐกิจที่ก่อให้เกิดความเป็นอยู่ของมวลมนุษย์ที่ดีขึ้น และสร้างความเท่าเทียมกัน ในขณะที่ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและไม่ทำลายระบบนิเวศน์ กระทรวงอุตสาหกรรม² ให้ความหมายไว้ว่า อุตสาหกรรมสีเขียว (Green Industry) คือ อุตสาหกรรมที่ยึดมั่นในการประกอบกิจการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งเน้นการพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง และความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก องค์กรตลอดห่วงโซ่อุปทาน สำนักงานสีเขียว (Green Office)³ หมายถึง สำนักงานและกิจกรรมต่างๆ ภายใน สำนักงานที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด โดยการใช้ทรัพยากรและพลังงานอย่างรู้คุณค่า มีแนวทาง ในการจัดการของเสียอย่างมีประสิทธิภาพ รวมไปถึงการเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ เครื่องใช้สำนักงานที่เป็นมิตร กับสิ่งแวดล้อม และมีการระบายนของเสียและปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกสู่สิ่งแวดล้อมในปริมาณต่ำ มหาวิทยาลัย สีเขียว (Green University) หมายถึง มหาวิทยาลัยที่มีการบูรณาการอนุรักษ์ด้านพลังงาน และสิ่งแวดล้อม เข้าไปตามภารกิจการจัดการศึกษา วิจัย บริการวิชาการ และอื่นๆ ของมหาวิทยาลัย โดยมีนโยบายและ แนวปฏิบัติที่คำนึงถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตั้งแต่การจัดโครงสร้างทางกายภาพ การคมนาคม การจัดการน้ำ พลังงานและการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ และการจัดการของเสีย เพื่อให้เกิด การทำงานในบรรยากาศที่มีความปลอดภัย เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และประหยัดพลังงาน ก่อให้เกิดผลดีต่อ สิ่งแวดล้อมและชุมชนของชาติ

แนวคิดเรื่อง องค์กรสีเขียว (Green Organization) เป็นกระบวนทัศน์หนึ่งที่มีความมุ่งมั่นที่จะลดปัญหา ด้านสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ทั้งนี้้องค์กรสีเขียว (Green Organization) ไม่ได้หมายความว่า เป็นหน่วยงาน ที่มีอาคารสำนักงานทาสีด้วยสีเขียว หรือเป็นหน่วยงานที่มีพื้นที่สีเขียวมากมาย แต่ขอบเขตและความหมาย ขององค์กรสีเขียวที่ยั่งยืน (Sustainable Green Organization) หมายถึง องค์กรที่มีการดำเนินการตามภาวะ และกิจกรรมต่างๆ ขององค์กร โดยมีนโยบายและปฏิบัติตามหลักการ ใช้ ส่งเสริม และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม มีวัฒนธรรมองค์กรในการปลูกฝังจิตสำนึก ปฏิบัติ สื่อสาร และถ่ายทอดให้กับบุคลากร ในองค์กรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมทั้งในองค์กร และสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่อื่นที่องค์กรเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้อง องค์กรสามารถรับใช้สังคมและมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อส่วนรวม ผ่านภารกิจหน้าที่ที่มีอยู่

การดำเนินงานพัฒนาสู่องค์กรสีเขียวทั้งในและต่างประเทศมีเพิ่มขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ประเทศไทย ได้ให้ความสำคัญต่อการสนับสนุนการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน โดยมีการนำแนวคิดเศรษฐกิจสีเขียว บรรจุในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530-2534) เป็นต้นมา มีการตราพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ.2535 ขึ้นใช้บังคับ และยกเลิกพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2518 ที่ใช้บังคับ อยู่เดิมแต่ไม่มีมาตรการควบคุมแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างเพียงพอ และมีการตราพระราชบัญญัติและ แผนยุทธศาสตร์อื่นๆ ที่ส่งเสริมและสนับสนุนการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

บริบทการพัฒนาสู่องค์กรสีเขียวมีการดำเนินงาน และเกณฑ์ชี้วัดที่หลากหลายตามบทบาทและภารกิจ ของหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ตัวอย่างการดำเนินโครงการสีเขียวได้แก่

โครงการสำนักงานสีเขียว³ ของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม ใช้แนวคิดเรื่องระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ISO 14001 การจัดการก๊าซเรือนกระจก การจัดซื้อ จัดหาที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การลดของเสีย การป้องกันปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นหลักในการกำหนดทิศทางการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมภายในสำนักงานอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วยเกณฑ์ทั้งหมด 7 หมวด ได้แก่ การบริหารจัดการองค์กร ความตระหนักขององค์กร การใช้พลังงานและทรัพยากร การจัดการของเสีย สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกสำนักงาน การจัดซื้อและจัดจ้างสีเขียว และการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง แบ่งระดับสำนักงานสีเขียวเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับทอง ระดับเงิน และระดับทองแดง ในปีพ.ศ.2556 มีองค์กร เข้าร่วมโครงการสีเขียวจำนวน 10 แห่ง และเพิ่มจำนวนเป็น 45 แห่ง ในปี 2556

โครงการอุตสาหกรรมสีเขียว⁴ ของกรมโรงงานอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม โครงการ อุตสาหกรรมสีเขียวดำเนินงานเพื่อส่งเสริมและผลักดันให้ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมได้มีการพัฒนาและ ปรับปรุงอย่างต่อเนื่องเพื่อเข้าสู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียว ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่การสร้าง ความมุ่งมั่นที่จะลด ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ไปจนถึงการจัดทำระบบและปฏิบัติจริง รวมถึงการได้รับการรับรองมาตรฐานด้าน สิ่งแวดล้อมต่างๆ และการขยายเครือข่ายแนวคิดและหลักการปฏิบัติของอุตสาหกรรมสีเขียวไปสู่บริษัทคู่ค้า และพันธมิตรเข้าสู่กระบวนการรับรองอุตสาหกรรมสีเขียวด้วย โดยแนวทางการปฏิบัติได้แก่ การลดผลกระทบ ด้านสิ่งแวดล้อม การป้องกันมลพิษ การใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน การลดผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพ ภูมิอากาศ และการปกป้องและฟื้นฟูธรรมชาติ ทั้งนี้แบ่งระดับอุตสาหกรรมสีเขียวไว้ 5 ระดับ ได้แก่ ระดับ ความมุ่งมั่นสีเขียว ระดับปฏิบัติการสีเขียว ระดับระบบสีเขียว ระดับวัฒนธรรมสีเขียว และระดับเครือข่าย สีเขียว มีสถานประกอบการได้รับการรับรองเป็นโรงงานสีเขียวจำนวน 3,681 ราย ทั้งนี้กระทรวงอุตสาหกรรม ได้ตั้งเป้าหมายที่จะเพิ่มจำนวนให้ได้ถึง 70,000 ราย หรือร้อยละ 50 ของจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมทั้งหมด ในปีพ.ศ.2558 สำหรับบริษัทเอกชนของไทยที่มีความโดดเด่นในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้แก่ บมจ.ปูนซีเมนต์ไทย ซึ่งได้รับการจัดอันดับเป็นองค์กรต้นแบบด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ 1 ของโลก (Sector Leader) ในสาขา อุตสาหกรรมวัสดุก่อสร้าง (Building Materials) จาก Dow Jones Sustainability Indexes (DJSI)⁵

โครงการฉลากเขียว⁶ ของมูลนิธิสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย ฉลากเขียวเป็นฉลากที่มอบให้กับผลิตภัณฑ์ ที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับผลิตภัณฑ์ประเภทเดียวกัน ใช้หลักการทางสิ่งแวดล้อม

เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินโครงการ ตลอดจนใช้เป็นพื้นฐานในการคัดเลือกประเภทของผลิตภัณฑ์ โดยมีข้อกำหนดสำหรับผลิตภัณฑ์ ดังนี้ การจัดการทรัพยากร ทั้งที่เกิดขึ้นได้ใหม่ (Renewable resources) และที่มีแต่หมดสิ้นไป (Non-renewable resources) อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด การลดมลภาวะทางสิ่งแวดล้อมที่เป็นปัญหาที่สำคัญของประเทศ โดยส่งเสริมให้มีการผลิต การขนส่ง การบริโภค และการกำจัดทิ้งหลังใช้แล้วอย่างมีประสิทธิภาพ และการนำขยะมูลฝอยทั่วไปและขยะอันตรายกลับมาใช้ประโยชน์อย่างอื่น (Reuse) หรือหมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่ (Recycle)

โครงการมหาวิทยาลัยสีเขียว⁷ ของ University of Indonesia (UI) โครงการได้จัดอันดับมหาวิทยาลัยสีเขียว (UI Green Metric World University Ranking) เพื่อประเมินและเปรียบเทียบกิจกรรมของมหาวิทยาลัยในการรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนภายในมหาวิทยาลัย รวมทั้งการบูรณาการไปกับการเรียนการสอนในหลักสูตร และการพัฒนาพื้นที่ของมหาวิทยาลัยให้เป็นสีเขียว โดยได้ยึดถือหลักการ 3 E's คือ Environment, Economics, Equity, and Education ทั้งนี้ได้กำหนดเกณฑ์ในการประเมินมหาวิทยาลัยไว้ 6 ด้าน คือ 1) Setting and Infrastructure 2) Energy and Climate Change 3) Wastes 4) Water 5) Transportation 6) Education โดยในเกณฑ์แต่ละเกณฑ์จะมีรายละเอียดของตัวชี้วัด ตั้งแต่ 2-7 ตัวชี้วัด และมีการกำหนดคะแนนไว้อย่างชัดเจน ในปีพ.ศ.2553 มีมหาวิทยาลัยจากทั่วโลกจำนวน 95 มหาวิทยาลัยเข้าร่วมในการจัดอันดับ และเพิ่มจำนวนเป็น 302 แห่ง ในปี พ.ศ.2557 โดยมีมหาวิทยาลัยของประเทศไทยเข้าร่วมโครงการฯ 13 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ มหาวิทยาลัยบูรพา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง มหาวิทยาลัยแม่โจ้ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยนเรศวร มหาวิทยาลัยสุรนารี และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทั้งนี้มหาวิทยาลัยมหิดลได้รับการจัดลำดับมหาวิทยาลัยสีเขียวอันดับที่ 1 ของประเทศไทยในปี พ.ศ.2555 และ พ.ศ. 2556

อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานพัฒนาองค์กรสีเขียวของหน่วยงานต่างๆ ในทางปฏิบัติยังประสบปัญหาและมีอุปสรรคในการดำเนินการมาก **ปัญหาหลัก คือ การขาดความเข้าใจที่ถูกต้องในหลักการองค์กรสีเขียวของผู้นำและบุคลากรในองค์กร นโยบายการขับเคลื่อนโครงการสีเขียว กฎเกณฑ์และการเอื้อสิทธิประโยชน์** สำหรับองค์กรที่เข้าร่วมโครงการฯ และปัญหาอุปสรรคในเชิงการดำเนินงานต่างๆ การเป็นองค์กรสีเขียวอย่างยั่งยืนต้องอาศัยการเปลี่ยนแปลงระดบมโนทัศน์ (Paradigm Shift) โดยมีความร่วมมือและการบูรณาการการดำเนินงานจากผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ ได้แก่ ผู้บริโภค ผู้ผลิต ภาครัฐ และภาคประชาสังคม และการกำหนดนโยบายและเครื่องมือต่างๆ สนับสนุนการดำเนินงาน โดยมีเป้าหมายสำคัญคือ การพัฒนาอย่างยั่งยืนเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศิราณี ศรีใส
บรรณาธิการวารสารสาธารณสุขศาสตร์
ภาควิชาวิทยาศาสตร์อนามัยสิ่งแวดล้อม
คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

เอกสารอ้างอิง

1. What is Green Economy? เข้าถึงได้ที่ <http://www.unep.org/greeneconomy/AboutGEI/WhatisGEI/tabid/29784/Default.aspx> เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2557
2. ความเป็นมาอุตสาหกรรมสีเขียว เข้าถึงได้ที่ <http://green.industry.go.th/node/1270> เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2557
3. โครงการสำนักงานสีเขียว สำนักส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เข้าถึงได้ที่ http://www.deqp.go.th/website/27/index.php?option=com_content&view=category&id=124&Itemid=252&lang=th วันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2557
4. เกณฑ์กำหนดอุตสาหกรรมสีเขียว เข้าถึงได้ที่ <http://www.greenindustrythailand.com/cms/content.php?pagename=condition> เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2557
5. SCG ครว้าที่ 1 ของโลกด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืนจาก DJSI เข้าถึงได้ที่ <http://www.manager.co.th/Weekly54/ViewNews.aspx?NewsID=9550000136002> เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2557
6. โครงการฉลากเขียว เข้าถึงได้ที่ http://www.tei.or.th/greenlabel/th_index.html เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2557
- 222 7. UI GreenMetric World University Ranking เข้าถึงได้ที่ <http://greenmetric.ui.ac.id/> เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2557